

Основні напрями регулювання міжрегіональної цінової диференціації в контексті формування регіональної політики держави

У статті визначено ієрархічні рівні державного регулювання міжрегіональної диференціації цін. Обґрунтовано необхідність застосування регуляторних методів з метою зниження міжрегіональної диференціації цін. Розглянуто стратегічні напрями регіональної політики щодо зменшення цінових диспропорцій в державі.

Ключові слова: міжрегіональна диференціація цін, регіональна політика, міжрегіональна інтеграція.

Постановка проблеми. Різкий перехід від централізованої системи планування економіки до ринкових відносин за відсутності належного правового, інфраструктурного та фінансового забезпечення зумовив виникнення значних диспропорцій у соціально-економічному розвитку України. І дотепер основними трансформаційними тенденціями, які характеризують формування економічного простору нашої держави, є посилення міжрегіональної соціально-економічної асиметрії, а також переплетення процесів міжрегіональної інтеграції та дезінтеграції. Це проявляється у диференціації багатьох показників соціально-економічного розвитку регіонів України, серед яких найпомітнішим та найвідчутнішим для кожного мешканця держави є ціна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань міжрегіональної цінової диференціації приділяється значна увага як у вітчизняній, так і у зарубіжній науковій літературі, зокрема такими науковцями: В. Гейцем, А. Ревенко, І. Сторонянською, С. Білою, С. Шульц та ін. Проте, недостатньо досліджено напрями регулювання міжрегіональної цінової диференціації у формуванні регіональної політики держави.

Мета статті – визначити основні напрями регулювання міжрегіональної цінової диференціації в контексті формування регіональної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Оскільки ціни у сучасних умовах формуються під впливом сукупності економічних, соціальних та політичних факторів, то їх можна вважати своєрідним індикатором

ефективності соціально-економічної політики держави, у т. ч. в регіональному розрізі, та функціонування її внутрішнього ринку.

Як свідчать дослідження зарубіжних і вітчизняних учених [1; 2; 3; 5; 8], попри здійснення єдиної економічної політики в Україні на її ринку існує значна міжрегіональна диференціація цін (МДЦ) на всі групи товарів, як продовольчі, так і на непродовольчі та послуги. Такий стан справ вимагає особливої уваги з боку держави, а також здійснення нею певного регуляторного впливу з метою зниження МДЦ, що пояснюється рядом причин. По-перше, розмір цінової диференціації є одним із важливих показників рівня інтегрованості регіонів нашої держави і цілісності її економічної системи, а отже, МДЦ може бути наслідком асиметрії розвитку регіонів. По-друге, стрімкі глобалізаційні процеси, які проходять у світі, вимагають функціонування у державі міцної економічної системи, стійкої до впливів зовнішніх факторів. По-третє, високе значення МДЦ зумовлює соціальну напругу у суспільстві, оскільки ускладнюється або й стає неефективним – з огляду на різний рівень цін у регіонах – здійснення єдиної соціальної політики, зокрема у сфері соціального забезпечення, розрахунків мінімальної заробітної плати, споживчого кошика тощо. І насамкінець значні цінові диспропорції свідчать про неефективність державної політики у відповідних сферах.

Питання регулювання МДЦ є доволі складним з огляду на ряд причин. По-перше, воно передбачає управління трьома складовими, які є самостійними економічними категоріями, а відтак масштабними за своїми обсягами та методологічним наповненням: ціни, регіональний розвиток та товарний ринок (рис. 1). Як бачимо на рис. 1, регулювання МДЦ є не лише масштабним за своїм обсягом, а й вимагає аналізу та дослідження багатьох чинників з різних сфер економічної діяльності, а також охоплення широкого спектру економічних важелів та характеристик, які лише за умов комплексного підходу здатні забезпечити необхідні умови для цінової конвергенції в межах держави.

У статті зупинимося на розгляді основних напрямів державного регулювання у сфері регіонального розвитку, які покликані створити умови для цінової конвергенції між регіонами держави.

Відомо, що загальнонаціональне процвітання держави базується на прогресивному розвитку її регіонів. З огляду на це регулювання регіональної економіки є підґрунтям для реалізації загальнодержавної концепції сталого розвитку, яка, своєю чергою, базується на підвищенні соціальних стандартів життя з обов'язковим врахуванням визначених аспектів екологічного відтворення.

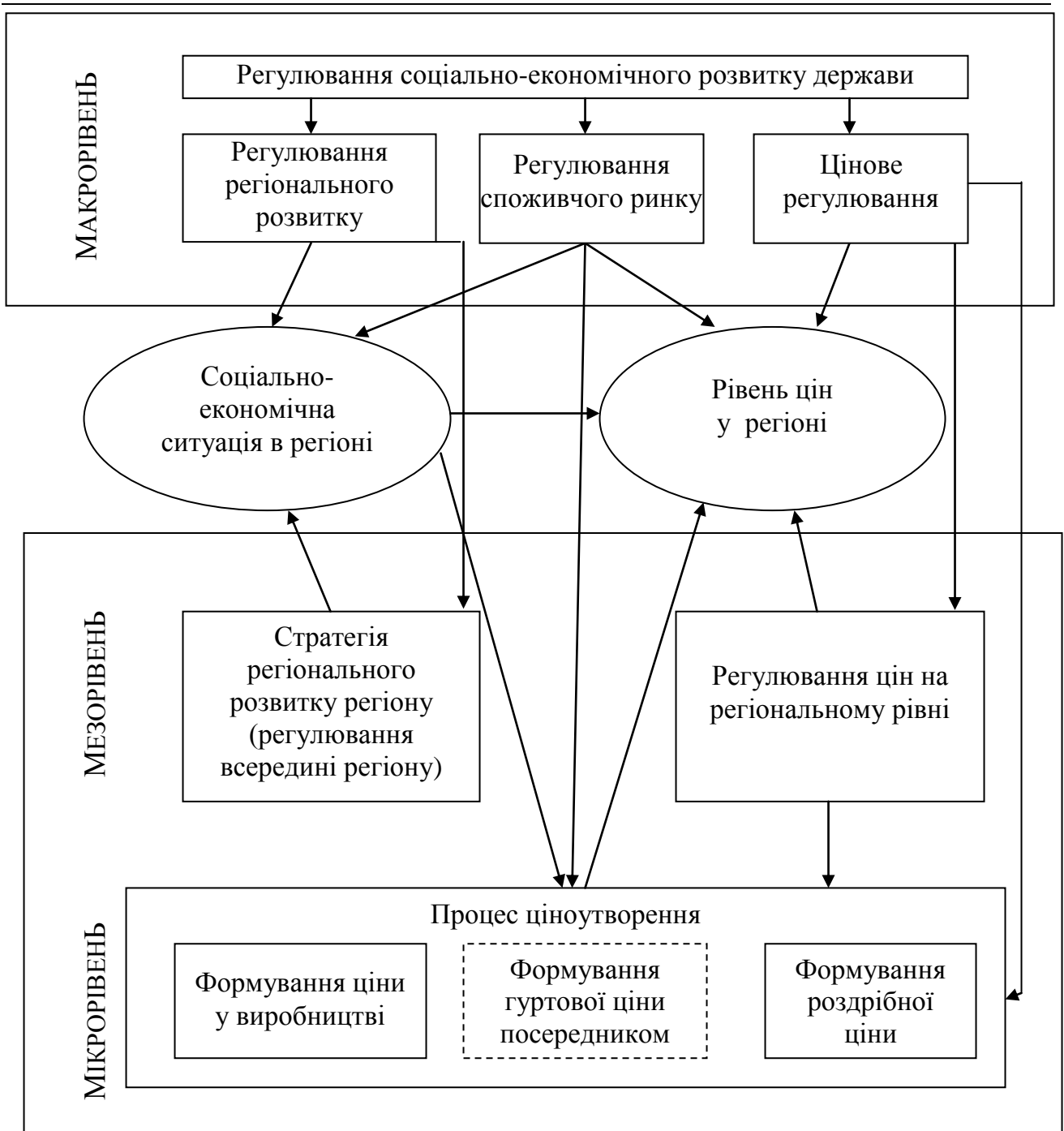

Рис. 1. Ієрархічні рівні регулювання з метою зниження МДЦ

У нинішніх умовах державним регулюванням розвитку регіонів варто вважати цілеспрямований систематичний вплив держави, спрямований на розвиток внутрішнього потенціалу регіонів, різностороннього міжрегіонального співробітництва, а також забезпечення високих соціальних стандартів незалежно від місця проживання. Основними пріоритетами регіонального розвитку у світовій практиці традиційно визнаються такі: стійке поліпшення якості життя всіх категорій жителів регіону, створення в регіоні сприятливого клімату для бізнесу, інтеграція економіки регіону

у світову економіку, формування сприятливого соціального середовища в регіоні (насамперед йдеться про формування та ефективне використання освітнього, культурного, інтелектуального потенціалу регіону, реформування структур житлово-комунального господарства, інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку, покращення стану оточуючого середовища тощо) [6, с. 41].

Важливим фактором, що впливає на виникнення МДЦ в Україні є значна розбіжність в індивідуальних характеристиках регіонів, їх господарських, демографічних, екологічних та інших особливостях. Таким чином, регулювання МДЦ у сфері регіональної політики України повинно бути спрямоване на зниження асиметричності розвитку регіонів, що базується на формуванні відповідної нормативно-правової бази, інституційного та кадрового забезпечення в сфері регіональної політики, адже згідно з дослідженнями рівень ВРП є у тісному взаємозв'язку із рівнем цін у регіоні. Наступним аспектом є сприяння міжрегіональній інтеграції шляхом налагодження міжрегіонального співробітництва на всіх рівнях: органи влади, бізнес структури, громадські організації, що покликане сприяти розвитку міжрегіональної конкуренції, зниженню виробничих витрат при формуванні кластерів та організацій споживчої кооперації. Третім напрямом є створення інформаційного середовища для швидкого обміну інформацією між учасниками ринку – як органами влади, так і суб'єктами підприємництва, а також для підвищення обізнаності населення про існуючі ринкові тенденції, що покликане знизити цінові спекуляції.

Для здійснення ефективної регіональної політики необхідно забезпечити функціонування таких її складових:

- нормативно-правової бази як підґрунтя для реалізації державної політики регіонального розвитку;
- інституційного супроводу, що полягає в формуванні системи закладів, на яких покладені функції щодо реалізації регіональної політики;
- інформаційного забезпечення, яке передбачає збір інформації та даних щодо регіонального розвитку;
- фінансового забезпечення виконання регіональних програм;
- кадрового забезпечення, що передбачає виховання фахівців: як науковців, так і державних службовців в сфері державного управління та економічного розвитку.

Наступним аспектом у сфері регіональної політики щодо зниження МДЦ є стимулювання інтеграційних процесів. При цьому під інтеграцією ми розуміємо не вирівнювання регіональних економічних

показників, а процес зближення, взаємопроникнення і зрощення відтворювальних процесів суб'єктів господарювання двох і більше регіонів, що перетворює їх на міжрегіональну економічну систему [6, с. 17]. Необхідність цього процесу обумовлюється тим, що за умов ендогенного розвитку регіонів виникає загроза появи дезінтеграційних процесів у державі. Виходячи з теорії систем, а держава є класичним прикладом системи, всі її елементи повинні бути взаємозалежні та взаємопов'язані. Якщо будь-які елементи системи будуть мати сильніші зв'язки із зовнішніми факторами, – це може призвести до розпаду. Тому, з метою забезпечення єдності, внутрішньодержавні зв'язки повинні бути міцнішими, ніж будь-які зв'язки із зовнішнім середовищем.

Для досягнення цієї мети потрібно розвивати міжрегіональну кооперацію. У контексті розвитку Європейського Союзу міжрегіональне співробітництво розглядається як потужний інструмент зниження диспропорцій між благополучним регіонами та тими, що відстають у своєму розвитку.

Досвід європейських держав свідчить, що співпраця повинна відбуватись на усіх рівнях: від державних органів до територіальних громад.

Зазначимо, що в Україні інституційний механізм щодо інтеграційних процесів є практично відсутнім. Попри статистичні дані про велику кількість асоціацій, спілок, інших громадських організацій, на практиці вони не функціонують. Це пов'язано, головним чином, з тим, що вони не віднайшли прикладного застосування своєї діяльності або ж не мають належного фінансування для цього.

Іншим дієвим методом розвитку міжрегіональної кооперації є створення кластерів¹. Світовий досвід свідчить, що кластер є найефективнішою формою економічного розвитку, а його формування спонукає до розвитку співробітництва та встановлення партнерських стосунків між компаніями, що у свою чергу “активізує генерування інновацій, прискорює поширення інформації, динамізує процеси інтерактивного навчання, сприяє зниженню трансакційних витрат і, відповідно, створює додаткові конкурентні переваги для всіх учасників кластера” [7, с. 276]. Базуючись на таких принципах як добровільність та економічна зацікавленість у взаємодії між його учасниками, кластер є інструментом розвитку ареалів економічної активності та розвитку.

¹Кластер – група географічно близьких взаємопов'язаних компаній та зв'язаних із ними організацій, що функціонують у певній сфері і характеризуються спільністю діяльності, взаємодоповнюючи один одного.

З метою підтримки дієвості міжрегіональної кооперації та однією з умов конкурентного середовища є організація відповідного інформаційного забезпечення. Ефективна організація обміну інформацією набуває все більшого значення як умова успішної практичної діяльності людей у будь-якій сфері, а розвиток ринкового середовища передбачає функціонування активних ринкових посередників, які перебирають на себе функції розвитку мереж зв'язку та інформаційного-рекламного обслуговування [4, с. 29].

Важливість інформації додатково підкреслюється у наукових матеріалах, спрямованих на пошук та розробку механізмів реалізації регіональної політики. Так, у Європейській хартії про місцеве самоврядування неналежно сформована система методичного, нормативного та інформаційного забезпечення місцевого управління визначено одним з бар'єрів у реалізації принципів місцевого самоврядування.

Тому налагодження системного інформаційного обміну між регіонами сприятиме вирішенню низки проблем не лише щодо економічної сфери, але й відносно соціальної та культурної. По-перше, зумовить розширення обізнаності населення одних регіонів щодо інших. По-друге, територіальній мобілізації руху фінансових, матеріальних та людських ресурсів. По-третє, пришвидшить просторове розповсюдження нововведень. По-четверте, дозволить забезпечити прозорість влади, налагодити зворотній зв'язок між органами державної влади та громадськістю (органами місцевого самоврядування та територіальними громадами).

Висновки. Реалізація трьох стратегічних цілей – регулювання регіонального розвитку, налагодження міжрегіональної співпраці та формування інформаційного середовища у їх взаємозв'язку є запорукою міцності міжрегіональної соціально-економічної системи та її адаптивності до змін у зовнішньому середовищі. При цьому МДЦ покликана знижуватись в міру зростання внутрішнього потенціалу регіонів та налагодження міжрегіональних економічних зв'язків.

Список використаних джерел

1. Conway P. Privatization and Price Convergence: Evidence from Four Markets in Kyiv / P. Conway // *Comparative Economics*. – 1999. – №2 (27). – P. 231-257.
2. Cushman D. The law of one price for transitional Ukraine / D. Cushman, R. MacDonald, M. Samborsky // *Economics Letters*. – 2001. – №73. – P. 251-256.

3. Геєць В. Цінова конкурентоспроможність чи цінова стабільність: дуалізм політики економічного зростання / В. Геєць // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 4. – С. 9-31.
4. Мікула Н. Конкурентність на транскордонних ринках: монографія. / П. Бєленький, Н. Мікула, Є. Матвєєв // Львів: ІРД. НАН України, 2005. – 214 с.
5. Ревенко А. Цінові реалії й індексні перспективи / А. Ревенко // Дзеркало тижня. – 2007. – № 48 (677).
6. Сторонянська І. З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку : [монографія] / НАН України. Ін-т регіонал. досліджень. – Львів, 2009. – 392 с.
7. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Зб. матеріалів “круглого столу” / за ред. С. О. Білої. – К. :НІСД, 2011. – 88 с.
8. Шульц С. Ціновий чинник інтегрованості економічного простору України / С. Шульц // Регіональна економіка. – Львів : Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2008. – №2 (48). – С. 12-24.

Kholonyuk O. L. Main directions of regulation of interregional price differentiation in the context of forming of state regional policy.

In the article the hierarchical levels of state regulation of inter-regional price differentiation are defined. The necessity of regulatory methods to reduce inter-regional price differentiation is substantiated. The strategic directions of regional policy concerning decrease of price disproportions in the state are considered.

Key words: *inter-regional price differentiation, regional policy, inter-regional integration.*

Холонюк Е. Л. Основные направления регулирования межрегиональной ценовой дифференциации в контексте формирования региональной политики государства.

В статье определены иерархические уровни государственного регулирования межрегиональной дифференциации цен. Обоснована необходимость применения регуляторных методов с целью снижения межрегиональной дифференциации цен. Рассмотрены стратегические направления региональной политики по уменьшению ценовых диспропорции в государстве.

Ключевые слова: *межрегиональная дифференциация цен, региональная политика, межрегиональная интеграция.*